

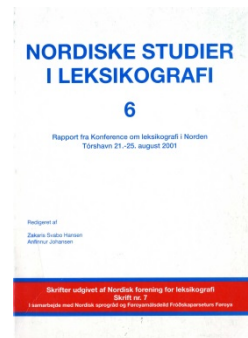
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Danska och svenska binomiala uttryck – en jämförelse

Forfatter: Margit Bönneberg

Kilde: Nordiske Studier i Leksikografi 6, 2003, s. 59-74
Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, Tórshavn 21.-25. august 2001

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Danska och svenska binomiala uttryck – en jämförelse

In this paper, 369 Danish binomial phrases, defined as lexicalized phrases consisting of two words or phrases combined by *og* or *eller*, and characterized by a particular prosody and phonological, semantic, and/or syntactic resemblance, are analyzed. Furthermore, the relationship between 555 Danish binomial phrases with *og* and the 244 corresponding binomial phrases found in Swedish is also investigated. A group of 17 phrases with different preferred word order in the two languages is finally studied in depth. In the Danish and Swedish binomial phrases overall, factors such as frequency and length of elements, indicating degree of 'markedness', are of importance to determine word order, as proposed by Fenk-Oczlon (1989) and Sobkowiak (1993). Differences in word order in the smaller group cannot, however, be explained by these theories.

1 Inledning

I dansk text används ett stort antal samordnade lexikaliserade fraser, t.ex. *a og ø, af og til, ganske og aldeles, hist og her, inde og ude; bod og bedring, død og kritte, fred og ro, fyr og flamme, nytte og brug, rub og stub; frit og kvit, først og fremmest, gammel og affældig, ren og skær, vind og skæv; rive og slide, ryge og rejse* och *skalte og valte*. Ibland ingår dessa fraser i större lexikaliserade enheter, såsom *holde i agt og ære, hverken sige bu eller bæ, være både døv og blind, i/mit ét og alt, i al sin glans og berlighed, i nattens mulm og mørke* och *komme til skelsår og alder*. Fraserna kan kallas frusna uttryck, 'stærke ordpar' och binomiala uttryck, och de utgör föremålet för denna undersökning.

Binomiala uttryck har tidigare undersökts av bl.a. Malkiel (1959) och Cooper och Ross (1975), de i tyskan särskilt av bl.a. Lambrecht (1984), Jeep (1995) och Thiele (2000) och de i engelskan av t.ex. Makkai (1972) och Gustafsson (1975). Somatiska uttryck, inbegripet binomiala uttryck, i tyskan och svenskan har jämförts av Krohn (1994). Danskans binomiala uttryck har behandlats av Elbro i *Mål & Mæle* (1998:4, 1999:2). Även Møllehave (1995:40) tar upp dem i en studie av alliteration hos H.C. Andersen och Rehling i en undersökning av koordination i det danska språket (1965:103). För svenskans räkning har Bendz (1965) gjort en omfattande studie, vilken utmynnar i en litterär undersökning.

Oregelbundenheter i lexikon, såsom binomiala uttryck med unika element (*kitb and kin, to and fro*), ovanliga kollokationer och ovanliga kombinationer av ord från olika ordklasser samt förekomsten av verb plus partikel eller preposition och idiom med kroppsdelar, har sagts visa på engelskans särart (Fernando 1996:22). Dessa klasser av idiomatiska uttryck är emellertid mycket vanliga även i andra språk än engelskan, och i många fall säkert gemensamma för olika germanska språk. Många av dem syns t.ex. ha kommit in i de nordiska språken från tyskan. De förekommer även i språk som hör till andra språkfamiljer än den germanska. Janda (1997) har bl.a. kunnat studera uttrycket *Stock und Stein*, och dess motsvarigheter, i närmare trettio olika språk. Det förefaller sålunda helt felaktigt att antyda att binomiala fraser skulle vara ett uttryck för en särskilt engelsk eller svensk mentalitet, vilket framförts av Fernando (1996:22) respektive Bodegård (2000:3-5).

De binomiala uttrycken är idiomatiska utan att nödvändigtvis vara idiom. Med 'idiomatisk' menas då att ett uttryck är karakteristiskt för ett visst språk, konventionaliserat och del av dess lexikon. 'Idiom' definieras som ett uttryck bestående av flera ord, ursprungligen resultatet av en ad hoc-process, vilket inte är semantiskt genomskinligt, dvs. idiomets betydelse är inte summan av delarnas betydelse (Fernando 1996:3; jfr Hudson 1998:8, *Svenska Akademiens grammatik* 1999:1:195). Definitionen av 'idiom' stämmer endast delvis på de binomiala uttrycken. De består visserligen alltid av flera ord och den speciella ordkombinationen i dem kan ha uppkommit ad hoc, men detta är inte nödvändigt. Det är ibland troligare att de uppkommit pga. att ett visst ljudmönster utnyttjats än av semantiska skäl. Vidare kan de binomiala uttrycken ofta förstås direkt utifrån betydelsen hos de ingående elementen, som engelskans *assets and liabilities* och *Latin and Greek* (jfr Weinreich 1969:71). Danska uttryck av motsvarande art är t.ex. *flod og ebbe* och *føde og klæder*.

Ett idiom kan vara desinformerande, eftersom det kan tolkas både idiomatiskt och icke-idiomatiskt (Makkai 1972). Detta gäller emellertid inte för de binomiala uttrycken, t.ex. engelskans *spic and span*, som inte har någon bokstavlig motsvarighet (Weinreich 1969). Åsikten har framförts av Hudson (1998:8) att just *spic and span* är ett exempel på lexikaliserade uttryck som uppvisar avvikande syntaktisk form och därför är omöjliga att analysera i sina beståndsdelar. En etymologisk förklaring vore dock möjlig att ge detta engelska binomiala uttryck, och på liknande sätt kan ett antal danska binomiala uttryck förklaras. Klart är emellertid att somliga element i de binomiala uttrycken inte längre har någon existens utanför idiomet, exempelvis *kith* i det engelska *kith and kin* (Makkai 1972:25). Detsamma kan iakttas i ett antal danska uttryck, t.ex. elementen *dus*, *ene*, *fremmest*, *fæ*, *rub*, *spinke*, *stub* och *utide*.

Lexikaliserade fraser karakteriseras oftast av reducering av tryck hos en annars stark stavelse, vilket visar att den givit upp en del av sin självständighet och ingått i en fast förbindelse. Även de binomiala uttrycken hålls samman av sin intonation, där tonen går från relativt hög till relativt låg (Rehling 1965:118, 121). Ibland får de olika delarna i ett samordnat uttryck olika tryck, t.ex. *sidder og skriver* (Rehling 1965:119). Uttryck av denna sort räknas inte till de binomiala uttrycken, vilka uppvisar jämbördighet mellan elementen, utan de är exempel på pseudo-samordning, dvs. "samordning bestående av två verbfraser av vilka det förra ledet vanligen är obetonat och semantiskt har hjälpverbskaraktär" (*Svenska Akademiens grammatik* 1999:1:215). Lexikaliserade fraser kan i skrift hållas samman av sammanskrivning, men detta är inte fallet med de binomiala uttrycken, utom i de fall de förändrats, såsom i *på måfå*.

Lexikal integritet kan anses vara den mest karakteristiska egenskapen hos ett idiom (Cowie, Mackin & McCaig 1983), dvs. det är i hög grad fixerat. Detta gäller även de binomiala uttrycken, såtillvida att den förändring som oftast vidtas med dem är en ändring av elementens ordningsföljd, men inte ens detta är särskilt vanligt. Ordklassen hos elementen är av betydelse för andra möjliga förändringar, då t.ex. substantiv normalt endast förekommer i grundformen, medan uttryck med verb ibland kan användas i olika tempus.

Ordningsföljden mellan elementen i de binomiala uttrycken kan bero på olika faktorer. I enstaka fall hänför sig elementen till en process, och ordningsföljden mellan dem kan svårigen ändras, som i *lukke og slukke* och (*få*) *læst og påskrevet*, där *og* närmast betyder "och sedan". I andra fall innebär koordinationen av element att ett viktigt huvudelement kompletteras senare, såsom i uttrycken *kjole og hvidt* och *kjole og krave* (se Malkiel 1959, Makkai 1972).

Betydelsen av andra semantiska och fonologiska faktorer har studerats av Cooper och Ross (1975) och frekvens av Fenk-Oczlon (1989).

Den semantiska principer utgår från språkanvändaren och hans/hennes position. Den förklarar t.ex. varför uttrycket lyder *ber og bisset* och inte *bisset og ber*. Enligt den semantiska principen kommer också det viktigaste elementet först, vilket speglar sociala och kulturella konventioner och kan förklara ordningsföljden hos elementen i uttryck som *mand og kone* respektive *kone og børn*.

De fonologiska principerna har sammanfattats av Cooper och Ross (1975), enligt vilka det andra elementet i ett binomialt uttryck karakteriseras av följande egenskaper: det har fler stavelser, ett längre resonant nukleus, fler initiala konsonanter, ett mer obstruerande initialt element, en vokal med lägre frekvens hos den andra formanten, färre finala konsonanter och ett mindre obstruerande finalt segment än det första elementet. Vidare torde ett kort element föregå ett längre, under i övrigt lika villkor.

Egenskapen 'markerad', vilken kan manifesteras sig på ett flertal sätt, har studerats av Sobkowiak (1993), och ett mindre markerat element brukar vanligen föregå ett mer markerat. Man kan anta att under i övrigt jämförbara betingelser ett inhemskt ord är mindre markerat än ett inlånat och ett frekvent ord mindre markerat än ett ovanligare.

Fonologiska principer, såsom att ett kort ord kommer före ett långt, förefaller vara underordnade den semantiska principen. I danskan och svenskan torde det emellertid knappast vara semantiska faktorer som ger upphov till olika ordningsföljd i språken, eftersom orden i dem i princip kan antas ha samma sociala och kulturella betydelse. Frekvens och längd i antal stavelser, alltså mått på hur markerat ett ord är, samt fonologiska faktorer antas därför främst påverka skillnader i ordningsföljd mellan danskan och svenskan.

Sammanfattningsvis måste ett uttryck vara lexikaliserat och bestå av två ord (eller fraser) kombinerade med *og* eller *eller* för att räknas som ett binomialt uttryck. Den lexikaliserade karaktären hos det bör framgå av prosodin, och det bör vidare präglas av någon typ av likhetsrelation. Här undersöks vissa binomiala uttryck i danskan. De jämförs även med motsvarande svenska, särskilt om ordningsföljden mellan de ingående elementen är densamma i eller skiljer sig mellan de två språken.

2 Danska binomiala uttryck

2.1 Material och metod

En undersökning av binomiala uttryck i danskan har utförts och sammanfattas här. För denna undersökning användes en operationell definition av binomiala uttryck, nämligen alla med *og* eller *eller* samordnade fraser som tas upp i *Norstedts dansk-svenska ordbok* (1980), tredje reviderade och utökade upplagan, utarbetad på uppdrag av Det danske Sprog- och Litteraturselskab och Svenska språknämnden av Bertil Molde m.fl. Uttryck som karakteriseras av pseudosamordning har uteslutits från undersökningen.

De ingående ledens ålder, etymologi och ordklass/syntaktiska funktion samt deras ljudlighet och längd i antal stavelser studeras, liksom betydelsen hos första respektive andra ledet i uttrycken, de semantiska relationerna mellan leden samt typen av samordning i dem.

Bedömningen av uttryckens ålder och etymologi har skett med hjälp främst av Nielsens *Dansk etymologisk ordbog* (1966, 1976, 1991), Molbech (1859, 1853-1866) och *Ordbog over det danske Sprog* (1918-1956). De semantiska relationerna har analyserats främst med utgångs-

punkt i Lyons (1977), och ordklass och syntaktisk funktion i *Norstedts dansk-svenska ordbok* (1980) och *Svenska Akademiens grammatik* (1999).

Vid analys av ljudlighet uppstår svårigheter pga. att orden i nästan varje mening med nödvändighet måste likna varandra, eftersom språket utnyttjar en begränsad uppsättning fonem (se Wikborg 1975, Kornhall 1991). Vidare inverkar säkert elementens ordklassstillhörighet på deras ljudlighet, då ju vissa ändelser är karakteristiska för vissa ordklasser. Ljudlighet pga. detta förhållande är säkert av mindre betydelse för uppkomsten av lexikaliserade uttryck än andra likheter och har inte undersökts här, där främst slutrim, alliteration, assonans och konsonans (se Fafner 1989:59) har noterats. För att räknas som alliteration måste de relevanta fonemen förekomma i de två element som sammanbinds med *og* eller *eller*, inte i ett och samma element. Vid bedömningen av om slutrim föreligger har även former som uppkommit pga. negation med hjälp av prefixet *u-* accepterats.

Fonologiska likheter och olikheter kan vara svåra att klassificera och vissa problem kan uppstå pga. dialektala olikheter och uttalsförändringar över tid. Svenska medeltidsurkunder, särskilt landskapslagarna, ger t.ex. bevis på att det i dagens svenska finns rester av gamla, nu döda rim och allitererande förbindelser (Beckman 1966:112). Även i danskan torde detta förhållande råda, eftersom omfattande ljudförändringar ägt rum i detta språk. För att studera fonologiska faktorer i danskan och svenskan undersöktes därför standarduttalet för de aktuella elementen enligt *Den Store Danske Udtaleordbog* (1991) respektive Hedelins *Norstedts svenska uttalslexikon* (1997). Om flera uttal har angivits i dessa ordböcker har det först nämnda använts i analysen.

2.2 Resultat för danska binomiala uttryck

2.2.1 Förekomst

I *Norstedts dansk-svenska ordbok* (1980) förekommer 369 binomiala uttryck, 20 fall av pseudokoordination och 5 fall där två ord kombinerade med *og* är identiska. Av de binomiala uttrycken innehåller 335 enbart *og*, 27 enbart *eller* och i 7 fall anges att både *og* och *eller* är möjliga. Där *og* eller båda konjunktionerna kan förekomma är andelen substantiviska element cirka 70%, medan den är 26% i gruppen med enbart *eller*. I den senare gruppen är verbala element vanligast (33%).

2.2.2 Syntaktisk funktion

Elementen i de binomiala uttrycken tillhör oftast samma ordklass men detta är inte nödvändigt; däremot är de av samma syntaktiska slag. Absolut vanligast är en kombination av två nakna substantiv i grundformen men även andra typer av nominala element förekommer. I den adjektiviska gruppen ingår både *bona fide* adjektiv och adjektiviskt använda particip, i verbgruppen både finita och infinita verbformer, i adverbgruppen adverb, adverbiala prefix och även en adverbialt använt nominalfras. I gruppen Övrigt ingår pronomen, räkneord, interjektioner och enstaka bokstäver.

De flesta uttrycken, 239 av 369 (65%), är substantiviska till sin karaktär. Den adjektiviska gruppen innehåller 41 uttryck (11%). Därefter följer den verbala gruppen med 38 och den adverbiala med 37 uttryck, cirka 10% vardera. Pronomen och ord som tillhör övriga ordklasser förekommer tillsammans endast i 14 uttryck (4%). Dessa frekvenser bör relateras till antal förekomster av respektive ordklass i språket sådant det framställs i *Norstedts dansk-svenska ordbok*. Ett överslag visar att cirka 76% av alla stickord där består av substantiv, 13%

av verb, 8% av adjektiv, 1% av adverb och 1% av övriga ordklasser. Substantiven är något frekventare i hela ordboken än i de binomiala uttrycken medan adjektiven och i högsta grad adverbena förekommer oftare i de binomiala uttrycken än i denna.

2.2.3 Ursprung

De ingående elementen i de binomiala uttrycken är ibland danska arvord men ibland har enstaka ord eller hela binomiala uttryck lånats in. I cirka hälften av uttrycken (51%) har båda elementen danskt ursprung och de är ofta enkla, korta ord som tillhör språkets kärna. I 31% förekommer kombinationer av ett danskt ord och ett lånord, varvid det inlånade elementet ofta kommer från tyskan. Slutligen har båda elementen inlånats i 16% av fallen, främst från andra germanska språk.

2.2.4 Semantiska relationer

De semantiska relationer som råder mellan de ingående elementen i binomiala uttryck har indelats i synonymer, antonymer, co-hyponymer, delar av samma helhet samt övrigt (se Lyons 1977:291). Gruppen synonymer utgör 37% i hela materialet. Det föreligger klara skillnader mellan begrepp som innehåller element med olika syntaktisk funktion. I uttryck med substantiviska element är dessa oftast co-hyponymer (39 %) eller synonymer (31 %) medan de adjektiviska elementen till övervägande delen är synonymer (61 %). De verbala elementen är oftast synonymer (47 %) eller co-hyponymer (34 %), medan de adverbiala är antonymer (46 %) eller synonymer (41 %). I gruppen Övrigt är elementen oftast antonymer (43 %). Det bör påpekas att vissa svårigheter att klassificera de semantiska relationerna råder.

2.2.5 Ljudlikhet

Olika typer av ljudlikhet kan urskiljas mellan de ingående leden i binomiala uttryck, t.ex. assonans, konsonans, alliteration och slutrim (jfr Vendell 1897, Beckman 1966, Wikborg 1975, Fafner 1989, Skyum-Nielsen 1992). Rytmska egenskaper inverkar säkert också på dem.

Sammanlagt föreligger 107 fall (29%) av alliteration i materialet och fullständigt slutrim i 51 fall (14%). Vidare förekommer 54 fall (17%) där konsonans, assonans eller en kombination av dessa eller andra väsentliga ljudlikheter föreligger. Trots detta karakteriseras 165 fall (45%) av att den fonologiska likheten mellan elementen i dem kan betecknas som ringa eller obefintlig. Ljudlikhet kan därför inte betraktas som en nödvändig förutsättning för fortlevnad hos binomiala uttryck. Den kan däremot ha varit viktig för uppkomsten av uttrycken men försvunnit p.g.a. ljudförändringarna i danskan.

Det typiska binomiala uttrycket innehåller korta element och oftast samma antal stavelser i de två elementen. I nästan två tredjedelar av alla fall (60%) har den första elementet i binomiala uttryck en stavelse och i en tredjedel (33%) två stavelser. Fler än tre stavelser i ett element förekommer sällan. De flesta binomiala uttrycken har samma antal stavelser i sina båda element; cirka en tredjedel av dem (36%) består av två element med en stavelse var, cirka en fjärdedel (24%) av element med två stavelser var. I 233 fall (63%) innehåller de två elementen lika många stavelser, i 108 fall (29%) innehåller det första elementet färre och i 28 fall (8%) fler stavelser än det andra elementet.

2.3 Slutsatser från undersökningen av danska binomiala uttryck

Sammanfattningsvis visar undersökningen att de binomiala uttrycken i danskan vanligen

består av substantiviska, enstaviga, danska arvord vilka i över hälften av fallen präglas av någon fonologisk likhet, oftast alliteration, och att relationen mellan dem oftast präglas av samordning mellan co-hyponymer eller synonymer.

Fixerad ordningsföljd mellan elementen är det normala hos de binomiala uttrycken, men i en mindre antal fall tillåts båda ordningsföljderna. *Borg og bytte* används i danskan men knappast *bytte og borg*, medan både (*i det*) *store og hele* och (*i det*) *hele och store* förekommer. Vidare är formen hos uttrycket fixerad, såtillvida att numerus, species och kasus normalt inte varierar hos substantiviska uttryck. Adjektiviska och adverbiala uttryck förekommer oftast i enbart en komparationsform, t.ex. (*slå én*) *brun og blå*. Vad gäller verben förekommer infinitiv i t.ex. (*det er både at*) *le og græde (over)*, rimmade presensformer i (*hvordan man så*) *ender og vender (sagen)* och rimmade preteritumformerna i *sang og klang*.

Endast ett visst av flera möjliga alternativ har fixerats i uttrycken, t.ex. *favr og fin* men inte uttryck med synonymer till *favr*. Vissa kollokationer har alltså föredragits framför andra, ibland av fonologiska skäl. I många fall förekommer uttryck där endera eller båda elementen är utdöda och inte längre existerar som självständiga lexem. Några exempel är på sådana element är *favr, forgift, gnidsel, kritte, mulm, pak och revl*. Somliga element i binomiala uttryck har knappast förekommit ensamma som betydelsebärande lexem någonsin, såsom *pik, kik* och *hip*. Vissa lexikaliserade uttryck uppvisar också en avvikande syntaktisk form. Ofta saknas t.ex. obestämd och bestämd artikel i de lexikaliserade uttrycken med substantiv.

3 Danska jämfört med svenska binomiala uttryck

3.1 Material och metod

För jämförelsen med svenska binomiala uttryck har de danska binomiala uttrycken med *og* från Norstedts (1980) kompletterats med de uttryck med *og* som därutöver förekommer i *Ordpar* (Bendz 1965) och *Talemåder i dansk* (Toftgaard Andersen 2001), sammanlagt 555 danska ordpar. Svagheten hos det ursprungliga materialet, att det erhållits från en tämligen gammal källa, har på detta sätt kompenseras. Om svenska motsvarigheter till dessa uttryck finns, och vilken form de i så fall har, undersöktes i *Svensk bandordbok* (1966), Östergren (1981), *Svensk ordbok* (1986), Sundström och Eklund (1993), *Målande uttryck* (1996), *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (1998) och Hallström och Östberg (1998). Om ett parallellt uttryck angivits endast i *Norstedts dansk-svenska ordbok* (1980), varifrån de flesta uttrycken hämtats, har alltså detta inte accepterats som tillräcklig evidens, även om uttrycket förefallit välbekant på svenska.

För att accepteras som ett parallellt uttryck måste de svenska orden ha samma ursprung som de danska och i princip samma form som dem. Ett uttryck som (*i*) *ånd og sandhed*, där svenskans motsvarighet, *ande och sanning*, har klart annorlunda form än danskan, har inte tagits med i undersökningen. I somliga binomiala uttryck förekommer lexem i danskan som är helt okända i svenskan, och i somliga förekommer besläktade begrepp snarare än besläktade ord i de binomiala uttrycken. Danskans (*sidde bag*) *lås og slå* motsvaras t.ex. av svenskans (*sitta bakom*) *lås och bom* och danskans (*uden*) *mål og med* av svenskans (*utan*) *mål och medel*. Dessa fall har inte accepterats som parallella uttryck i undersökningen.

Vid beräkningen av frekvenser har den form som förekommer i materialet undersökts, t.ex. *badet og bordet* i bestämd form, men *arv og gæld* i obestämd form. Egennamn har utslutits. Vidare ingår inte uttryck som är en del av en större helhet, t.ex. uppräkningsar som (*Sveriges,*) *Götes och Vendes (konung)*.

Nutida, om än inte dagsaktuell, frekvens hos de ingående elementen har undersökts i Bergenholtz (1992) respektive Allén (1970). Bergenholtz bygger på sammanlagt 4 miljoner danska ord (1 miljon ord per år mellan 1987 och 1990) och ett urval bestående av 50% romaner, 25% dagstidningar och 25% veckotidningar. Alléns material samlades in under 1965 och består av sammanlagt cirka 1 miljon löpande svenska ord fördelade på 1 387 artiklar av 569 författare. En svaghet med båda korpusarna är att de är tämligen små, varför enskilda texter får stor betydelse för ordens frekvenser i dem. Somliga vanliga ord syns t.ex. inte förekomma alls i Bergenholtz, medan ovanliga ord fått en hög frekvens totalt. Ordet *Brønshøj* uppträder t.ex. 34 gånger.

Bergenholtz (1992) skiljer inte mellan lexem med samma form, t.ex. mellan verbet och substantivet *ære*, vilket leder till tolkningssvårigheter. Även i Allén (1970) tas homonymer av samma ordklass upp gemensamt, och det är därför inte möjligt att avgöra om t.ex. ordet *disk*, som förekommer i uttrycket *duk och disk*, i korpusen hänför sig till "bänk" eller "porcelain". Däremot är lexem av olika ordklass listade vart och ett för sig i denna korpus. Slutsatsen blir att de angivna frekvenserna för elementen som ingår i de binomiala uttrycken måste tolkas mycket försiktigt, dels pga. att korpusarna är små, dels pga. att frekvenserna i en del fall inte hänför sig till ett binomialt element i sig utan till elementet plus dess homonymer.

3.2 Resultat från jämförelsen mellan danska och svenska binomiala uttryck

3.2.1 Förekomst

Sammanlagt 555 binomiala uttryck med *og* i danskan från *Norstedts dansk-svenska ordbok* (1980), Bendz (1965) och Toftgaard Andersen (2001) undersöktes. Av dessa har 311 ordpar inte återfunnits i de svenska verken. Detta betyder emellertid inte med säkerhet att de inte används i svenskan utan resultatet kan t.ex. bero på olika principer för urval till de danska respektive svenska ordböckerna. Vidare betyder det inte heller att danskan med visshet har fler binomiala uttryck än svenskan; om svenskan tagits som utgångspunkt hade säkert ett antal svenska uttryck inte återfunnits i danskan.

Av de 244 danska ordpar som återfunnits i svenskan används i 176 fall (74%) samma konjunktion och samma ordning mellan elementen som i danskan, och i två fall förekommer samma ordning mellan elementen men konjunktionen *eller*. I 8 fall är svenskans form annorlunda än danskans binomiala uttryck med *og*, nämligen *ett för allt*, *först som sist*, (*den gamla goda*, *bals över huvud*, *hopp i galopp*, *livets glada dagar*, *på måfå* (vilket också finns i danskan) och *vind för våg*).

I danskan förekommer 28 ordpar där två ordningsföljder mellan elementen tillåts. I 20 fall av dessa har svenskan bara en möjlig ordningsföljd (och i ett av dem har svenskan dessutom annan form på uttrycket), och i 8 fall saknas en motsvarighet. Vidare finns ytterligare 17 ordpar där svenskan tillåter båda ordningsföljderna och 4 fall där båda språken tillåter dem. I sammanlagt 49 ordpar förekommer alltså i ett av språken eller i båda möjlighet att använda två olika ordningsföljder mellan elementen. Slutligen återfinns en grupp bestående av 17 uttryck där danskan och svenskan föredrar olika ordning mellan elementen enligt de undersökta källorna. I ett av dessa fall används konjunktionen *eller* i svenskan. Dessa 17 ordpar har undersökts närmare vad gäller grad av markering, tolkat som frekvens och längd, och vissa fonologiska egenskaper.

3.2.2 Frekvens i allmänspråket hos element i binomiala uttryck

Frekvensen hos elementen som ingår i de binomiala uttrycken i danskan och svenskan undersöktes enligt Bergenholtz (1992) för danskan och Allén (1970) för svenskan. Den genomsnittliga frekvensen totalt för det första elementet i danska binomiala uttryck är 934,93 och för det andra elementet 639,42, dvs. det första elementet är vanligare och kan därmed antas vara mer omarkerat än det andra elementet. I svenskan är den genomsnittliga frekvensen totalt 146,14 för det första elementet och 83,42 för det andra. I båda språken är alltså resultatet det förväntade (jfr Fenk-Oczlon 1989).

För den grupp av 17 binomiala uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd mellan elementen är frekvensen 256,65 för det första elementet och 365,82 för det andra i danskan, och 38,71 för det första elementet och 19,65 för det andra elementet i svenskan. Här skiljer sig alltså språken åt, såtillvida att svenskan har det förväntade utfallet medan det inte är det första utan det andra elementet som är mer frekvent i danskan i detta lilla urval av binomiala uttryck.

Korrelationen mellan det första och det andra elementet är 0,334 i danskan och 0,166 i svenskan, dvs. det föreligger ett mycket lågt frekvenssamband mellan det första och andra elementets frekvens i uttrycken. Däremot föreligger en korrelation, statistiskt signifikant på 0,05-nivån, på 0,547 mellan danskans första element och svenskans andra, och på 0,511 mellan danskans andra element och svenskans första, dvs. mellan besläktade ord i de två språken. Ett ord har alltså tendens att ha uppträda med samma relativa frekvens i båda språken. (De absoluta frekvenserna för det danska och det svenska materialet har beräknats på helt olika sätt varför inga direkta jämförelser mellan dem kan göras.)

3.2.3 Längd i stavelser

Längden i stavelser i hela materialet är 1,42 för det första elementet och 1,83 för det andra i danskan, och 1,35 för det första elementet och 1,59 för det andra i svenskan. Sålunda finns det en skillnad i stavelselängd i förväntad riktning. Då korta ord kan antas vara mindre markerade än långa, föregår alltså ett omarkerat element ett mer markerat i båda språken.

I den grupp om 17 binomiala uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd mellan elementen är stavelselängden 1,53 för det första elementet och 1,65 för det andra i danskan men densamma för båda elementen, nämligen 1,47 stavelser, i svenskan. Denna skillnad mellan de två språken är inte statistiskt signifikant.

I två fall har danskan två stavelser i ett element där svenskans motsvarighet har en i denna grupp om 17 binomiala uttryck. Detta kan förklara skillnaden i ordföljd i dessa uttryck, nämligen *flod og ebbe* ("ebb och flod") och *(i) skrift og tale* ("(i) tal och skrift").

3.2.4 Den betonade vokalens kvalitet

Tidigare undersökningar har visat att slutet och främre vokal förekommer oftare i det första än i det andra elementet (Cooper & Ross 1975). Någon sådan slutsats kan inte dras av resultaten från den grupp om 17 binomiala uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd.

I danskan är det första elementet i 7 fall mer främre än det andra, i 6 fall är det andra elementet mer främre och i 4 fall föreligger ingen sådan skillnad. I svenskan är vokalen i det första elementet mer främre i 5 fall, mer bakre i 5 fall och i 7 fall finns ingen skillnad mellan det första och det andra elementet.

Den betonade vokalen i det första elementet är i 8 fall mer slutet än det andra, den andra

är mer sluten i 3 fall och i 6 fall råder ingen skillnad i danskan. I 5 fall är vokalen i det första elementet mer sluten än den andra, i 7 fall är vokalen i det andra elementet mer sluten och i 5 fall föreligger ingen skillnad i svenskan. Svenskan avviker här från det förväntade resultat, såtillvida att den betonade vokalen i det andra elementet oftare är mer sluten än i det första elementet.

3.2.5 *Tonlös eller tonande initialt och finalt ljud*

I gruppen av 17 binomiala uttryck med olika ordningsföljd i svenskan och danskan undersöktes det initiala ljudets kvalitet. Tidigare undersökningar (Cooper & Ross 1975) visar att element med tonlöst initialt ljud, dvs. tonlösa klusiler, frikativor och affrikator, vanligen går före element med tonande ljud, dvs. tonande klusiler, frikativor och affrikator samt vokaler, nasaler, lateraler och tremulanter. I ingendera språket föreligger dock någon skillnad mellan det initiala ljudet i första och andra elementet i denna undersökning. Exakt samma resultat erhöles i båda språken, såtillvida att i både första och andra elementet i de binomiala uttrycken tonlöst ljud förekommer initialt 10 gånger och tonande 7. Någon förklaring till den olika ordningsföljden i de två språken erbjuder alltså inte denna faktor i detta material.

I danskan förekommer tonlöst ljud aldrig finalt vare sig i första eller andra elementet i de 17 undersökta binomiala uttrycken. Danskan och svenskan skiljer sig härvidlag generellt, men detta kan inte förklara skillnader i ordningsföljd mellan språken. Någon klar skillnad mellan första och andra elementets finala ljud finns inte heller i svenskan, där tonlöst ljud förekommer finalt 5 gånger i första elementet och 4 gånger i andra, och tonande ljud 12 gånger finalt i första elementet och 13 i andra.

3.2.6 *Konsonantkluster eller vokal/enkel konsonant som initialt respektive finalt ljud*

I det urval av 17 binomiala uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd mellan elementen undersöktes förekomsten av konsonantkluster initialt respektive finalt (jfr Cooper & Ross 1975).

Initialt förekommer i danskan konsonantkluster lika ofta i det första som i det andra elementet, nämligen 7 gånger. I svenskan förekommer konsonantkluster initialt 5 gånger i det första elementet och 7 gånger i det andra elementet. Någon klar skillnad mellan elementen föreligger alltså inte i någondera språket i detta urval.

Finalt förekommer i danskan konsonantkluster 3 gånger i första elementet och 3 gånger i andra elementet. Enkel konsonant uppträder 7 gånger i första elementet och 6 i det andra och vokal 7 gånger i första elementet och 8 i det andra. I svenskan förekommer konsonantkluster finalt 3 gånger i första elementet och 2 gånger i andra elementet, enkel konsonant 11 gånger i första elementet och 10 gånger i det andra och vokal slutligen 3 gånger i det första och 5 gånger i det andra elementet. Någon klar skillnad mellan det första och det andra elementet föreligger alltså inte i någondera språket i detta urval. Generellt sett kan man se att danskan oftare slutar med vokal än svenskan men detta kan inte förklara olikheterna i ordningsföljd mellan elementen i språkens binomiala uttryck.

3.2.7 *Sammanfattande mått för att förklara ordningsföljden mellan element i binomiala uttryck*

Elementen i de 17 uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd gavs ett

sammanfattande mått för varje binomialt uttryck baserat på frekvens, längd i antal stavelser, vokalens kvalitet (främre/bakre respektive sluten/öppen) samt förekomst av tonande/tonlöst ljud och konsonantkluster initialt och finalt hos första respektive andra elementet. Högre poängantal innebär att det första elementet är mindre markerat än det andra och att ordningsföljden bestäms av de fonologiska faktorer som nämnts tidigare (jfr Cooper & Ross 1975, Fenk-Oczlon 1989). Varje enskilt par erhöll poäng enligt följande, där siffran syftar på kolumnens nummer i Tabell 1 och 2:

1. 1 högre frekvens/-1 lägre frekvens i första elementet
2. Antal stavelser i andra elementet minus antal stavelser i första elementet
3. 1 mer främre vokal/-1 mer bakre vokal i första elementet/0 samma läge
4. 1 mer sluten vokal/-1 mer öppen vokal i första elementet/0 samma läge
5. 1 tonlöst ljud initialt i första och tonande i andra elementet/-1 tonande i första elementet och tonlöst i andra elementet/0 samma kvalitet initialt
6. 1 tonlöst finalt ljud i första och tonande i andra elementet/-1 tonande i första elementet och tonlöst i andra elementet/0 samma kvalitet finalt
7. 1 inte konsonantkluster initialt i första elementet men i andra/-1 konsonantkluster i första men inte i andra elementet/0 samma kvalitet initialt
8. 1 inte konsonantkluster finalt i första elementet men i andra/-1 konsonantkluster i första men inte i andra elementet/0 samma kvalitet finalt
9. Summa poäng

Tabell 1. Sammanfattande mått för första elementet jämfört med andra elementet i 17 binomiala uttryck i danskan

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
briste og bære	-1	0	0	0	0	0	-1	0	-2
(holde) dug og disk	1	0	-1	1	0	0	0	1	2
flod og ebbe	-1	1	-1	1	1	0	-1	0	0
fri og frank	1	0	1	1	0	0	0	1	4
føde og klæder	1	-1	1	0	0	0	1	0	2
gammen og glæde	-1	0	-1	-1	0	0	1	0	-2
lærd og læg	-1	0	1	1	0	0	0	-1	0
(i) mark og skov	-1	0	0	0	-1	0	1	-1	-2
(lege) røvere og soldater	-1	0	1	0	-1	0	0	0	-1
råbe og skriige	1	0	-1	-1	-1	0	1	0	-1
(i) sind og skind	1	0	0	0	0	0	1	0	2
(i) skrift og tale	-1	1	1	0	0	0	-1	-1	-1
slet og ret	-1	0	1	1	1	0	-1	0	1
sno og vende (sig)	-1	1	-1	1	1	0	-1	0	0
svagheder og fejl	-1	-2	-1	1	0	0	-1	1	-3
sæd og skik	1	0	0	-1	0	0	1	0	1
ting og sager	1	1	1	1	0	0	0	0	4
Summa	-3	1	1	5	0	0	0	0	4

Den faktor som syns ha starkast inflytande på ordningsföljden mellan elementen i de 17 binomiala uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd är förekomsten av öppen eller mer sluten vokal i dem. Ett ord med mer sluten betonad initial vokal förekommer oftare i det första elementet än i det andra i danskan. Övriga faktorer, som frekvens i allmänspråket, förekomsten initialt och finalt av tonlös/tonande ljud eller konsonantkluster liksom kontrasten i antalet stavelser och i förekomsten av främre respektive bakre betonad vokal i elementen, syns inte påverka ordningsföljden utan de olika faktorernas inverkan verkar snarast jämna ut varandra i detta urval av binomiala uttryck. Det förekommer alltså både uttryck som följer de fonologiska regler och markeringsregler som kan uppställas utifrån tidigare undersökningar, t.ex. *fri* og *frank* och *ting* og *sager*, och uttryck som strider mot dem, t.ex. *svagheder* og *fejl*.

Tabell 2. Sammanfattande mått för första elementet jämfört med andra elementet i 17 binomiala uttryck i svenskan

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
bära eller brista	1	0	0	-1	0	0	1	0	1
disk och duk	-1	0	1	0	0	0	0	-1	-1
ebb och flod	-1	0	1	-1	-1	0	1	0	-1
frank och fri	-1	0	-1	-1	0	1	0	-1	-3
kläder och föda	1	0	0	0	0	0	-1	0	0
glädje och gamman	1	0	1	1	0	0	-1	0	2
lekt och lärd	1	0	0	1	0	1	0	-1	2
(i) skog och mark	-1	0	-1	1	1	1	-1	1	1
soldater och rövare	1	0	-1	-1	1	0	0	0	0
skrika och ropa	-1	0	1	0	1	0	-1	0	0
(till) skinn och sinn	1	0	0	0	0	0	0	0	1
tal och skrift	1	0	-1	-1	0	-1	1	1	0
rätt och slätt	1	0	0	0	-1	0	1	0	1
vända och sno (sig)	1	-1	1	-1	-1	0	1	0	0
fel och svagheter	1	2	1	1	0	0	1	0	6
skick och sed	1	0	0	1	0	1	0	0	3
saker och ting	1	-1	-1	-1	0	0	0	0	-2
Summa	7	0	1	-2	0	3	2	-1	10

I de 17 binomiala uttryck där danskan och svenskan har olika ordningsföljd är det främst frekvens i allmänspråket som syns påverka ordningsföljden mellan elementen i svenskan, såtillvida att det första elementet oftare innehåller ett vanligare, mer frekvent element än det andra. Även här finns uttryck som följer de uppställda reglerna och uttryck som strider mot dem.

Det bör noteras att semantiska regler inte har undersökts här och det är möjligt att såväl i danskan som i svenskan de undersökta och även andra faktorer kan ha inflytande på elementens ordningsföljd i binomiala uttryck och att detta skulle visa sig i ett större urval av uttryck. I hela materialet om 555 danska och 244 svenska uttryck följer språken samma principer, dvs. det första elementet är i allmänhet frekventare än det andra och även genomsnittligt sett kortare än det, dvs. mer ommarkerat.

4 Diskussion och slutsatser

De binomiala uttrycken i danskan består vanligen av substantiviska, enstaviga, danska arvord. De präglas i ungefär hälften av fallen av någon fonologisk likhet, oftast alliteration, men det bör observeras att de i hälften av fallen inte präglas av någon sådan. Detta är överraskande, eftersom fonologisk likhet ofta anses vara en mycket utpräglad egenskap hos dessa uttryck. Den semantiska relationen mellan elementen beror i hög grad på vilken ordklass dessa tillhör och substantiv och verb är t.ex. ofta co-hyponymer eller synonymer, adjektiven synonymer och adverbena antonymer.

När de danska binomiala uttrycken jämförs med sina svenska motsvarigheter visar det sig att mindre än hälften av fallen kan återfinnas i de svenska verk som undersökts. Av de återfunna har tre fjärdedelar samma ordningsföljd mellan elementen i de två språken. Det bör här påpekas att binomiala uttryck ofta kallas "irreversible", dvs. icke vändbara (se Malkiel 1959, Makkai 1972). När danskan jämförs med svenskan finns emellertid i 49 ordpar två möjliga ordningsföljder i ett av eller båda språken. Slutligen återfinns en grupp bestående av 17 uttryck där danskan och svenskan föredrar olika ordning mellan elementen, dvs. i sammanlagt 66 fall av 555 ursprungliga binomiala uttryck varierar ordningsföljden på något sätt i dessa närbesläktade språk. De icke vändbara uttrycken kan enligt Makkai (1972:155-164) vara institutioner, men detta synes inte på något sätt förklara varför danskan föredrar *i mark og skov, flod og ebbe, i skrift og tale, slet og ret, hverken finde ind eller ud, nu må det briste eller bære* och *ve og vel* och svenskan *i skog och mark, ebb och flod, i tal och skrift, rätt och slätt, varken veta ut eller in, det må bära eller brista* och *väl och ve*.

Semantiska, fonologiska och andra förklaringar till ordningsföljden mellan elementen i binomiala uttryck finns emellertid. I det större materialet, om 555 danska och 244 svenska uttryck, påverkar t.ex. elementens frekvens i allmänspråket och deras längd mätt i antal stavelser denna. Detta kan tolkas som att ett 'omarkerat' ord går före ett 'markerat'. I den grupp om 17 uttryck där språken föredrar olika ordning kan ingen sådan slutsats dras, sannolikt pga. att urvalet är alltför litet. När de semantiska, fonologiska etc. faktorerna inte är tillräckligt starka för att avgöra ordningsföljden direkt kan elementen tänkas ha använts först i fri variation, för att därefter "cementeras" i vissa kombinationer som kommit att betraktas och behandlas som enheter i språket. I vissa fall är alltså dessa cementerade enheter olika i de två närbesläktade språken danska och svenska.

Slutligen uppstår frågan varför binomiala uttryck alls används när enkla uttryck står till buds. De ingående elementen i ett binomialt uttryck karakteriseras ofta av likhet. Denna likhet kan vara såväl syntaktisk, fonologisk som semantisk. Orsaken till att ett enkelt uttryck inte används i stället för ett binomialt är kanske inte främst 'referentiell', utan snarare 'expressiv', 'fatisk' eller 'poetisk', i den betydelse Jakobson ger termerna (1960:350-377). Den poetiska karaktären hos de binomiala uttrycken framgår av att de, liksom metaforer och poesi, präglas av likhetsrelationer och kan användas för emfas.

Syntaktisk likhet finns mellan de ingående elementen i binomiala uttryck, såtillvida att de oftast tillhör samma ordklass eller har samma syntaktiska funktion i satsen. Semantiskt karakteriseras många binomiala uttryck av synonymi, men även andra likhetsrelationer råder mellan de ingående elementen, t.ex. antonymi, som också präglas av att någon aspekt eller egenskap delas av de ingående delarna (se t.ex. Lyons 1977). Ljudlikheten, slutligen, är ofta en bidragande orsak till att uttryck blir bevingade. Rim och andra typer av fonologisk likhet används för att karakterisera, begränsa och sammanbinda vissa rytmiska enheter, t.ex.

i gamla ordstäv (Beckman 1966:101-102, 112). Ljudlikhet har säkert betydelse inte bara för bevarande av ett uttryck utan säkert också för dess uppkomst. Det förefaller obestriddigt att just ljudglädjen och inte de ingående ordens betydelse givit upphov till bl.a. rim och ramsor. Vissa mönster i språket ger språkbrukaren möjlighet att leka med klanger och då blir betydelsen klart underordnad formen, såsom i de binomiala *pik* og *pak*, *kik* og *kak*, *sak* og *pak*, *hip* og *hap*. En jämförelse mellan olika språk visar också att vissa element knappast skulle ha kombinerats utan sin ljudlikhet, t.ex. *skænden* og *brænden*, dvs. "våldtäkt och förstörelse" på svenska.

De binomiala uttrycken har naturligtvis även en referentiell funktion, och därvidlag kan de ingående elementen disambiguera varandra. Detta är särskilt tydligt när mycket vanliga, polysema ord förekommer i dem. Den disambiguerande funktionen finner man även i andra typer av uttryck, t.ex. engelskans *funny-peculiar* och *funny-ha-ha* (Sampson 1980:116-7). Det svenska adjektivet *ren* (som även har ett substantiv och ett adverb som homonymer) har t.ex. ett antal olika betydelser. Dessa kommer till uttryck i de eller mindre fasta fraser som Östergren (1981) nämner: *ren och snygg* (egentlig mening), *ren och obesmittad* (friare, bibliskt), *ren och klar* (motsats till "grumlig"), *ren och flytande* (friare och bildligt), *ren och skär* (förstärkande). I dessa uttryck står det tvetydiga ordet först och därefter följer det disambiguerande elementet, men så är inte alltid fallet. De ingående elementen i de binomiala uttrycken är vidare inte alltid synonyma, utan även andra semantiska relationer råder mellan dem. Även i sådana fall kan ett element eventuellt disambiguera ett annat, som i paren *af* og *til*, *for* og *bag*, *høje* og *lave*, *ret* og *vrang*, *slet* og *ret* och *top* og *tavl*. Främst torde dock de binomiala uttrycken ha en kreativ och lekfull, poetisk funktion i språket.

Litteratur

- Allén, Sture 1970. *Nusvensk frekvensordbok baserad på tidningstext*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Beckman, Natanael 1966. *Den svenska versläran*. Lund: Gleerup.
- Bendz, Gerhard 1965. *Ordpar*. Stockholm: Norstedt.
- Bergenholtz, Henning 1992. *Dansk frekvensordbog*. København: G.E.C. Gads Forlag.
- Cooper, W.E. & J.R. Ross 1975. Word order. I: Grossman, R.E. m.fl. (red.). *Papers from the Parasession on Functionalism*. Chicago: Chicago Linguistics Society, 63-111.
- Cowie, A. P, R. Mackin & I. R. McCaig 1983. *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*, Vol. 2. London: Oxford University Press.
- Elbro, Carsten 1998. Valte, se skalte. I: *Mål & Mæle* no. 4, 28-31.
- Elbro, Carsten 1999. Stærke ordpar. I: *Mål & Mæle* no. 2, 14-16.
- Fafner, Jørgen 1989. *Dansk verskunst. Bd 1. Digt og form. Klassiske og moderne verslære*. København: Reitzel.
- Fenk-Oczlon, Gertraud 1989. Word frequency and word order in freezes. I: *Linguistics*, Vol. 27-1, 517-556.
- Fernando, Chitra 1996. *Idioms and Idiomaticity*. Oxford: Oxford University Press.
- Gustafsson, Marita 1975. *Binominal Expressions in Present-day English*. Turku.
- Hallström, Anna & Urban Östberg 1998. *Svår svenska. Idiom och slang i urval*. Lund: Studentlitteratur.
- Hedelin, Per 1997. *Norstedts svenska uttalslexikon*. Stockholm: Norstedt.

- Hudson, Jean 1998. *Perspectives on Fixedness. Applied and Theoretical*. Lund: Lund University Press.
- Jakobson Roman. 1960. Closing statement: linguistics and poetics. I: Sebeok, Thomas A. (red.). *Style in Language*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 350-377.
- Jeep, John M 1995. *Alliterating Word-pairs in Old High German*. Bochum: Brockmeyer.
- Kornhall, David 1991. Fonetiska iterationer – vad ska vi kräva av dem? I: Lilja, Eva, John Swedenmark & Kristian Wåhlin. *Vers-mått*. Studier framlagda vid Andra nordiska metrikkonferensen, Uppsala oktober 1989. Göteborg: Centrum för metrisk studier, 108-144.
- Krohn, Karin 1994. *Hand und Fuss. Eine kontrastive Analyse von Phraseologismen im Deutschen und Schwedischen*. Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborger germanistiska Forskningen 36. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lambrecht, Knud 1984. Formulaicity, frame semantics, and pragmatics in German binomial expressions. I: *Language*, Vol. 60, No. 4, 753-796.
- Lyons, John 1977. *Semantics. Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Makkai, Adam 1972. *Idiom Structure in English*. The Hague: Mouton.
- Malkiel, Yakov 1959. Studies in irreversible binomials. I: *Lingua*, Vol. VIII, 113-161.
- Molbech, Christian 1859. *Dansk Ordbog indeholdende det danske Sprogs Stammeord*. 2. förøgede & forbedrede Udg. Kjøbenhavn.
- Molbech, Christian 1853-1866. *Dansk Glossarium eller Ordbog over forældede danske Ord... fra det 13:de til det 16:de Aarhundrede*. Kjøbenhavn.
- Målande uttryck. En liten bok med svenska idiom* 1996. Stockholm: Norstedt.
- Møllehave, Johannes 1995. *Lystig og ligefrem. Andersens alliterationer*. Kjøbenhavn: Lindhardt og Ringhof.
- Nielsen, Niels Åge 1966. *Dansk etymologisk ordbog*. Kjøbenhavn: Gyldendal.
- Nielsen, Niels Åge 1976. *Dansk etymologisk ordbog. Ordenes historie*. 3. Revid. udg. med et tillæg. Kjøbenhavn: Gyldendal.
- Nielsen, Niels Åge 1991. *Ordenes historie. Dansk etymologisk ordbog*. Kjøbenhavn: Danmarks nationaleleksikon.
- Norstedts dansk-svenska ordbok* 1980. 3. rev. och utvidg. uppl. Molde, Bertil & Ferlov, Niels (red.). Stockholm: Norstedt.
- Ordbog over det danske Sprog* 1918-1956. Grundlagt av Verner Dahlerup, udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, redigeret af H. Juul-Jensen. Kjøbenhavn: Gyldendal
- Rehling, Erik 1965. *Det danske sprog*. Kjøbenhavn: Schultz.
- Sampson, Geoffrey 1980. *Schools of Linguistics*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Skyum-Nielsen, Peder 1992. *Fyndord. Studier i kortformernes retorik*. Kjøbenhavn: Hans Reitzel.
- Sobkowiak, Włodzimierz 1993. Unmarked-before-marked as a freezing principle. I: *Language and Speech*, 36 (4), 393-414.
- Den Store Danske Udtaleordbog* 1991. Brink, Lars & Jørn Lund et al. (red.). Kjøbenhavn: Munksgaard.
- Sundström, Gun-Britt & Erika Eklund 1993. *Is i magen, eld i baken. Vad menas?* Stockholm: Bonniers Juniorförlag.
- Svenska Akademiens grammatik* 1999. Stockholm: Svenska Akademien: Norstedts ordbok.

- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* 1998. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Svensk handordbok. Konstruktioner och fraseologi* 1966. Stockholm: Svenska bokförlaget (Norstedts).
- Svensk ordbok* 1986. Solna: Esselte Studium.
- Thiele, Thomas 2000. *Ausgewählte Aspekte der korpusbasierten Analyse deutscher idiomatischer Wendungen*. Stuttgart: Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung.
- Toftgaard Andersen, Stig 2001. *Talemåder i dansk. Ordbog over idiommer*. 2. udgave. København: Gyldendal.
- Vendell, Herman 1897. *Bidrag till kännedomen om alliterationer och rim i skandinaviskt lagspråk*. Helsingfors: Ventzel Hagelstam i distr.
- Weinreich, U 1969. Problems in the analysis of idioms. I: Puhvel, Jaan (red.) *Substance and Structure of Language*, 23-81. Berkeley: University of California Press.
- Wikborg, Eleanor 1975. *Carson McCullers' The Member of the Wedding. Aspects of Structure and Style*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.
- Östergren, Olof 1981. *Nusvensk ordbok*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

